

★★★★★ Een rijk cultuurgood prachtig in beeld gebracht

WimBonis

21 april 2015

Met heel veel plezier heb ik het nieuwe boek van Annine van der Meer over de Zwarte Madonna gelezen - een eerbetoon aan haar promotor Gilles Quispel, wiens karakterisering van de Zwarte Madonna als 'Onze Moeder die in de aarde is' het leidende principe vormt van dit boek. Al lezende realiseerde ik me steeds meer hoe weinig ik toe nu toe eigenlijk wist van de Zwarte Madonna, en hoe bijzonder het is dat dit cultuurgood tot in onze tijd heeft kunnen overleven. Bij mijn weten werd de culturele rijkdom die achter de Zwarte Madonna schuil gaat nog niet eerder zo breed in beeld gebracht.

Allereerst laat van der Meer zien hoe diep de betekenis van de kleur zwart, en van het donker, vanaf de Oude Steentijd is geweest voor de mens. Vervolgens gaat zij uitgebreid in op de manieren waarop zwart door de tijd heen uitdrukking heeft gekregen: zoals in het oeroude beeld van de Oeroboros, later in de middeleeuwse alchemie, en weer later in de dieptepsychologie van Jung. Het donker heeft recentelijk ook een respectabele plaats gekregen in de rechter hersenhelft van de neuropsychologie, en in de zwarte gaten, de donkere materie en donkere energie van de kosmologie.

Van der Meer laat heel mooi zien dat de cultuur van de Zwarte Madonna zowel in de tijd als in de ruimte op een diepe wijze verbondenheid uitdrukt. Wat de ruimtelijke verbondenheid betreft laat zij zien dat de Zwarte Madonna in geomantisch perspectief altijd met specifieke plekken is verbonden: in de overgeleverde volksverhalen worden de beeldjes vaak door een dier (en dus niet door een mens) bij een bron, boom of struik gevonden in de ongerepte natuur, op plaatsen die in de pre-Christelijke natuurreligie al als heilig werden beschouwd. Opvallend daarbij is dat ze, wanneer ze worden meegenomen naar de bewoonde wereld, vanzelf weer terugkeren naar de plek waar ze gevonden werden. M.a.w. de Zwarte Madonna vestigt onze aandacht op de ongerepte natuur, een boodschap die ook betekenis heeft voor de mens anno 2015.

Wat de verbondenheid in tijd betreft laat van der Meer zien dat de wortels van de verbeelding van de Zwarte Madonna gezocht moeten worden bij de donkere stam- of oermoeder van de volkeren uit de megalitische tijd. Later vermengt die verbeelding zich volgens haar met elementen uit de Keltische cultuur en de Oosterse cultuur. Wat de Christelijke invloed betreft, besteedt zij in een apart hoofdstuk aandacht aan de relatie tussen Maria Magdalena en de Zwarte Madonna. Zij geeft aan dat het feit dat de meeste Zwarte Madonna's in Frankrijk zijn gevonden, verklaard kan worden uit een daarmee corresponderende hoge concentratie van de verering van Maria Magdalena.

Mocht je voor het lezen van dit boek nog de naieve gedachte hebben gehad dat de Zwarte Madonna's alleen een 'zuivere' Christelijke achtergrond hebben, en simpelweg geplaatst kunnen worden tussen de – wijdverbreide – 'lichte' uitbeeldingen van Maria: na het lezen ervan is dat in ieder geval definitief verleden tijd. Voor mij sluit het boek ook aan bij het groeiende inzicht dat de mens altijd heeft voortgebouwd op de rijkdom van voorgaande culturen. De culturele continuering bij de Zwarte Madonna springt er wat dit betreft natuurlijk wel uit omdat die zo bijzonder veelzeggend en rijk is van aard is. En van dit laatste heeft Annine van der Meer mij volledig van kunnen overtuigen.

Ik wil ook nog even wijzen op de prachtige vormgeving van het boek. Het is rijkelijk voorzien van mooie illustraties, en dat is juist bij dit thema extra betekenisvol, omdat de beeldvorming daarbij zo'n centrale rol speelt. Het boek maakt je uitermate nieuwsgierig naar de locaties, waar de Zwarte Madonna verering ooit heeft gebloeid en vaak nog steeds bloeit. Je wilt ze met eigen ogen gaan zien. Het boek trekt je naar buiten, de wereld in! De gedetailleerde informatie over specifieke Zwarte Madonna's kan een vakantiereis werkelijk van diepgang voorzien, en wel zodanig dat deze wordt getransformeerd tot een heuse bedevaart!

